

Joaquín Araujo Ponciano és escriptor, director de cinema documental i agricultor. És conferenciant i divulgador de temes ecològics i geogràfics a premsa i televisió, ha rebut els premis Global 500 de l'ONU (1991) i ha estat finalista del premi d'assaig Espasa Calpe pel llibre XXI: segle de l'ecologia. L'any 1997 li va ser lliurat el Premi Nacional del Medi Ambient.

Joaquín Araujo, periodista especialitzat en naturalesa i ecologia té ja una llarga trajectòria com a divulgador d'aquests temes i d'altres qüestions que, tal vegada, ens toquen més de prop, com són els impactes ambientals, els efectes negatius que l'home produeix a la naturalesa i, en definitiva, a la mateixa espècie humana. Tota agressió al medi natural ho és també, directament o indirecta, a l'espècie humana, fins a tal punt que Araujo afirma que el més gran enemic de la naturalesa és l'home i el mateix home és el que major nombre d'agressions sofreix. "La pitjor amenaça és la nostra pròpia idea del món", destaca, i demana un "canvi" en aquesta idea basada, ara per ara, en l'acumulació, el consumisme i la despesa desaforada.

La pitjor amenaça és la nostra pròpia idea del món

Antoni Oliver

-Com valora la gestió del Parc Nacional Marítim Terrestre de Cabrera?

-En referència al Parc Nacional de Cabrera, després d'unes vacil·lacions, probablement lògiques, derivades del fet que hi havia una certa inexperiència en la gestió d'un parc nacional, d'importància mundial i perquè per primera vegada l'Administració pública enfrontava el repte de la gestió d'un parc marítim terrestre, sembla que les coses han anat bastant bé. Quant a la finalitat fonamental de conservació d'aquest patrimoni i de les seves aigües circumdants el balanç és positiu. El fet que en un horitzó proper es contempli una certa obertura de la utilització, fonamentalment turística del parc, doncs, com quasi totes les coses relacionades amb el medi ambient... si s'aconsegueix donar aquesta major permissibilitat amb una dosificació pensada, i el nombre de visitants que participaran de veure l'espectacle de la naturalesa del parc no sigui excessiu, probablement la capacitat de càrrega del parc, en referència a aquest ús concret, pugui ésser, perfectament compatible amb la finalitat de la conservació. En tot cas, no he d'ésser jo el que digui això, sinó un grup d'experts que han de calcular els possibles impactes d'aquest augment. Sobretot, hem d'ésser capaços de concebre els espais naturals també com una riquesa de la qual, encara que no podem gaudir-ne de forma directa, podem fruir-ne de forma indirecta. És fora de cap dubte que un excés d'utilització en qualsevol objecte, fins i tot de les nostres pròpies llars, acaba desgastant, destruint, aquests objectes. La

possibilitat de construir un entorn com Cabrera és absolutament inviable perquè la reconstrucció de les realitats palpables de la naturalesa no és al nostre abast si no és en uns períodes de temps llarguíssims, hem de tenir present que una restricció, en qualsevol cas, és beneficiosa per al mateix parc i per al legítim orgull dels mallorquins de comptar amb un tros de Mediterrània d'aquest altíssim valor paisatgístic i ecològic i del qual ho paga tenir cura.

-És a dir que es poden incrementar les visites, però amb prudència.

-Jo crec que hem de fruir dels Parcs Nacionals, s'han de conèixer i fer-hi investigacions, però, fonamentalment són destinats a la preservació d'uns cicles i d'uns processos i d'unes espècies que no poden ésser molestades, alterades i degradades per un ús d'oci, d'esbarjo de la gent. Crec que s'han de visitar els parcs, però amb moderació.

-Què li sembla la posició del Govern espanyol en referència a la limitació de les emissions de CO₂?

-En aquest aspecte la posició espanyola és poc acceptable des de la perspectiva que ens atribuïm una quota d'increment de la contaminació atmosfèrica d'un 15%. Fins i tot hi ha algú que parla de percentatges encara més alts, per igualar-nos amb el grau de brutor ambiental que generen altres nacions del conjunt europeu. Que el veí sigui més brut no vol dir que nosaltres tenguem l'excusa per arribar al mateix grau de mala utilització dels nostres recursos i de generació de contaminació atmosfèrica, la qual cosa té unes conseqüències dramàtiques. No hi ha cap dubte que seria lògic que l'Estat espanyol fóra responsable i conseqüent amb la signatura del conveni sobre canvi climàtic de la Cimera de Rio de Janeiro i que fos un decidit defensor de la puresa de l'aire en lloc d'emparar un increment de la contaminació que suposa un horitzó luctuós.

L'EFECTE HIVERNACLE

-En què consisteix l'efecte hivernacle?

-És la conseqüència de la incapacitat de l'atmosfera per alliberar-se de la creixent temperatura que hi ha als seus límits i de la mateixa vegetació per controlar el carboni que es produeix per la combustió del carboni fòssil, és a dir, del petroli i dels seus derivats i del carbó.

Aquest efecte, en principi, té una quantificació absolutament notòria, i és que 4.000 milions de tones mètriques cada any s'incorporen a l'atmosfera i a la naturalesa. Els vegetals, només poden utilitzar un terç d'aquest carboni. L'augment del CO₂ a l'atmosfera és juntament amb altres components per irregularitzar el funcionament general de l'atmosfera i fer un sistema molt més caòtic i, finalment, és incapaç d'alliberar una part de la temperatura que agafa. Això està demostrat des d'un punt de vista científic. Hi ha estadístiques que demostren això fefaentment i indiquen que en els darrers quinze anys n'hem tengut deu o dotze dels més calorosos des que es compta amb un registre científic de les temperatures del planeta. També hi ha hagut unes manifestacions catastròfiques del clima, que han augmentat molt els darrers anys. Hi ha hagut també, com a conseqüència d'això, algunes alteracions a les collites que es poden qualificar de bastant importants. Segons els experts, que són funcionaris de l'Administració del Panell Intergovernamental del Clima, això és una realitat. Fins i tot una part de la comunitat científica més avançada així ho constata. Un mínim de seny proposa, de forma permanent, que s'ha de treballar per un aire més net. Endemés, s'ha de tenir en compte que les despeses d'energia són extraordinàriament minimitzables. Sabem que l'atmosfera no recuperarà la seva fluïdesa normal, convencional, fins que el planeta no es trobi en un grau d'emissions similar al que tenia l'any 1950. Per assolir aquest nivell de fa quaranta-set anys seria necessari disminuir les emissions en un 50%. Si això no es contempla a curt termini, almenys que sigui a mig termini, perquè les amenaces que es deriven de l'augment de les temperatures són massa contundents.

-Quins efectes pot tenir l'augment de les temperatures?

-Es calcula que la temperatura mitjana del planeta, al llarg del segle que ve, pot acabar essent tres graus més alta que ara. El més greu és que ja està constatat un augment d'un grau com a mitjana en relació a fa quaranta o cinquanta anys. Un altre grau més i el nivell de la mar pujarà mig metre i només aquest mig metre suposa un impacte, en especial econòmic, curiosament, perquè el 60% de la humanitat està relacionada amb la mar, un 40% de persones viuen molt a prop de la vorera de la mar. D'altra banda, no hi ha cap dubte que no hi ha doblers en el món per aturar aquest augment de les aigües oceàniques. Això també, a la vegada, incrementaria la irregularitat del clima, perquè a majors superfícies dels oceans els climes canvien, això implicaria una major irregularitat en les pluges. Hi ha molts d'efectes que són difícils de resumir, però, per descomptat, el més greu és la pujada del nivell de la mar.

LA CIMERA DE KIOTO

-Quina valoració fa de la recent Cimera de Kioto on només s'ha adquirit el compromís de reduir les emissions de CO₂ en un 5%, en lloc del 15% que proposava la Unió Europea?

-El que passa és que el poder ja fa temps que ha desterrat de les seves consideracions el planeta que li permet viure i d'on extreu els seus recursos que són la base de tota la

seva activitat. Tampoc no s'ha volgut reconèixer que l'economia és un subsistema de la biosfera. I molt menys que res no garanteix més el progrés i la creació de la riquesa que esser compatibles amb la nostra llar. No té cap justificació ultrapassar la capacitat immunològica del planeta, que també treballa de franc depurant els nostres residus i regenerant els elements bàsics de la vida. I això la naturalesa ho fa sense mirar ningú. És a dir, que els serveis ambientals de la biosfera també beneficien totes les empreses. A Kioto, d'altra banda, hi ha hagut un menyspreu per tots els informes científics, que recomanaren una tímida moderació del desgastament que el sistema ocasiona a l'atmosfera, el poder ha trepitjat una informació altament qualificada i un criteri prudent. L'aspecte més rellevant és que hi ha hagut un intent de divorci entre la raó econòmica i la científica, a Kioto s'ha començat a fer més grossa la fissura entre coneixement racional i mercat.

-Hi ha alguna altra conclusió, endemés d'aquest divorci que esmenta vostè?

-Una altra seqüel·la que ens cou és la lentitud amb la qual es va començar a minimitzar la destrucció del primer principi de la vida. Costa de creure que es perdin, ni més ni menys que setze anys, és a dir, de 1992 a 2008, des que els solemnes compromisos de la Cimera de Rio de Janeiro que varen arribar a la conclusió que no s'havia d'accelerar el canvi climàtic, fins que es posin en marxa les primeres mesures.

Un país com la Xina, si continua com ara el seu desenvolupament industrial, tirarà a l'atmosfera més verí que tota la disminució futura mundial dels gasos de l'efecte hivernacle. Endemés, tampoc no té agafada l'absència de qualsevol mecanisme que permeti un seguiment i un control del que s'ha acordat. En definitiva, jo demanaria que no ens escalfin més el planeta amb la calor de la seva cobdícia.

-I a l'àrea de la Mediterrània, fa vint anys el comandant Costeau va pronosticar que la mar Mediterrània moria i que el procés era irreversible. Com està la Mediterrània ara i quines polítiques s'han de seguir per evitar la seva degradació?

-La Mediterrània no ha mort, afortunadament. S'han de fer un tipus de polítiques molt centrífugues i multidireccionals. Es pot fer una bona xarxa de reserves biològiques marines, però si els pesquers no treballen d'acord amb uns criteris de sostenibilitat, per acabar amb les xarxes de deriva, etc., no s'aconseguirà res. La utilització de la Mediterrània des del punt de vista pesquer, s'ha traduït en un saqueig permanent i no podem oblidar tampoc que hi ha d'haver una política turística, d'assentaments humans, de depuració i regeneració de les aigües que van a parar a la mar i una política de transport. Això darrer és molt important, perquè un 30% del transport marítim del planeta passa per la Mediterrània, i això suposa que van a parar a aquesta mar, només pel fet de passar vaixells, tres-centes mil tones de petroli cada any, cada tona de petroli es pot carregar la vida d'una hectàrea de la mar. Si se sumen aquests fets, es té la sensació que va permetre afirmar a Costeau que la Mediterrània tenia la meitat de vida, fa vint anys, que en fa cinquanta i que ens col·loca a molts en la situació de poder afirmar que necessitam tenir més cura de la nostra Mediterrània, com han dit les més de vint convencions que hi ha hagut sobre la Mediterrània i les reunions de Barcelona. Realment és un mar fràgil i delicat, al mateix temps que extraordinàri-

"A Kioto hi ha hagut un menyspreu per tots els informes científics... un intent de divorci entre la raó econòmica i la científica"

ament apassionant des de qualsevol punt de vista i ho paga fer uns esforços perquè aquest lloc, que ha estat el bressol de tantes coses vives, començant per la nostra cultura, acabi tenint la consideració que es mereix.

-Si féssim un mapa dels majors impactes ambientals del planeta, com quedaria?

-Sense dubte el més greu és el canvi climàtic, del qual parlàvem fa un moment, sens cap dubte, i això autoalimentat per la pluja àcida, el forat de la capa d'ozó, és a dir, que el que li passi a l'atmosfera és el que afectarà el conjunt dels éssers vius. A això hem d'afegir les seqüeles que té el fenomen arran de terra i una d'elles és l'avanç dels deserts i això se suma a una mala gestió de l'espai vital, de

LA BIODIVERSITAT, AMENAÇADA

-Quines són les principals amenaces a la biodiversitat, quantes espècies desapareixen cada dia de la Terra?

-La velocitat d'extinció de les espècies animals és vint-i-cinc mil vegades, això és diu aviat, major que a cap altre moment de la història de la vida al planeta. El fet que es perdi aquest patrimoni que, endemés, podria resoldre tot tipus de problemes a la humanitat, és espectacular i, en gran mesura, irreversible. Del que es tracta és que els processos siguin reversibles i encara hauríem d'esser a temps de rectificar i aclarir les situacions.

l'espai agrícola i a una mala gestió de l'urbanisme. És a dir, primer, l'atmosfera, segon, el que passa amb els oceans, i tercer, el que passa amb els boscos, la deforestació, la mala planificació en la gestió dels boscos. Cada dia cauen un milió d'arbres en els boscos tropicals humits del planeta, també s'han cremat vuit-centes mil hectàrees de boscos a Indonèsia.

A continuació el que funciona molt malament són les relacions amb nosaltres mateixos, és a dir, la ubicació i extraordinària pobresa de l'espècie humana, i per acabar, perquè ens podem situar aquí, el més greu que tenim és la nostra pròpia idea del món. Tenim una idea del món que legitima l'acumulació, l'extraordinària agressivitat cap al medi i la falsificació d'una part de la realitat o la seva ocultació. És la nostra pròpia la idea del món que el destrueix i serà una altra idea del món la que millori les nostres relacions amb el món. Resumint: aire, aigua, sòl i ús del medi per part dels éssers humans, són els escalons on hi ha moltíssimes i inquietants fractures i a tots ells hem d'actuar com més aviat millor. Però, sobretot, hem de canviar els nostres hàbits de consum, clarament i extraordinàriament malgastadors, per poder millorar aquesta situació.

-Quines espècies s'extingeixen?

-És curiós que en la majoria dels casos no se sap. Ens fuig bona part d'un patrimoni desconegut, invisible, en conseqüència hem d'esser capaços de, com en el cas de Cabrera, conservar-lo, no importa que no el puguem veure, el més important és que hi sigui. Som a una situació en la qual entre una i quaranta espècies s'extingeixen cada dia, la majoria desconegudes per a la ciència, ens n'han fugit moltes. Espècies perfectament conegudes continuen desapareixent, fins i tot ara que som prop dels darrers llocs de la Mediterrània on tengueren el vellmarí, el fet que se'n mori el 32% de la població de vellmarí a Mauritània, a la vista de tothom i quan aquests animals han tengut una gran valoració, no deixa de ser un desastre.

Tota la gran fauna del món no ho té massa bé. Per exemple es diu "l'elefant africà no és en perill d'extinció", però hi havia cinc milions d'elefants africans a principi de segle i en queden sis-cents mil, és a dir, el 10% de la població. Si continuem així i, l'elefant africà perilla. I així tantes altres espècies.

-Si passam a un altre tema, podria fer un primer balanç

del Ministeri de Medi Ambient, recentment creat, i de la polèmica llei d'envasaments?

-Després de molts d'esbarranys, d'indecisions i d'actuacions incoherents, sembla que hi ha una llei d'envasos i embalatges que es queda en un 10% de les aspiracions lògiques i desitjables dels qui entenem que el consum ha d'esser molt més racional i que les seves conseqüències s'han de deixar de notar en el medi ambient molt més. La llei té molts de problemes de coherència interna, de logística, problemes espectaculars, com per exemple el fet de les exigències que es plantejaran als ajuntament perquè compleixin la part que els correspon perquè, avui per avui, no tenen ni mitjans ni estructures i això dilatarà, extraordinàriament, l'aplicació en el temps de la llei.

D'altra banda, el sector empresarial ha triomfat d'una manera clara, descarada, en aconseguir que no s'apliquin algunes de les consideracions inicials, és a dir, la minimització d'aquests residus en origen, que era el que cercàvem i que seria la teràpia més coherent. En definitiva, arriba tard, en un percentatge mínim i amb grans dificultats d'aplicació tècnica, al temps que amb una oposició. En qualsevol cas, el que he dit no ha d'invalidar el fet que és millor l'existència d'aquesta llei que no la seva inexistència, que no n'hi hagués cap, això és clar. Es tracta d'una passa tímida que esperem que s'amplifiqui i multipliqui.

EL MINISTERI DE MEDI AMBIENT

-Quin balanç faria del primer any de Ministeri de Medi Ambient?

-Bé, ja fa un any i dos mesos que hi ha Ministeri de Medi Ambient, amb un enlairament realment esplèndid a l'inici, varem tenir una gran il·lusió i les consideracions inicials ens varen omplir d'esperança, sobre Doñana, Las Hoces del Cabriel, però, lentament, les coses s'han tenyit d'una major obscuritat, perquè es parla de lleis de costes, del sòl i d'aigües molt poc correctes ambientalment. Es parla d'una pèrdua de les possibilitats d'actuació ambientals, perquè baixa el pressupost per a la conservació de la naturalesa i el destinat a diverses actuacions ambientals. Llavors, crec que els polítics entenen molt bé que és el pressupost del Ministeri el que marca la seva capacitat d'actuació. Si els doblers destinats a Medi Ambient ja eren pocs, el fet que continuïn baixant és una cosa que ens preocupa de forma extraordinària.

-Com valora la política de grans infraestructures d'aquest govern i el fet que se cedeixi a la iniciativa privada la construcció i explotació, és a dir, que es concerta amb el sector privat?

-Això és cert i en la política d'obres hidràuliques encara més descarat, pràcticament les actuacions estan lliurades al sector privat i també això es produeix en la política general d'infraestructures. Aquesta política és, evidentment, molt més negativa per al medi ambient des del moment que es veuen les orelles al llop de la privatització de l'aigua, la qual cosa em produeix calfreds, perquè s'ha de considerar que l'aigua és el principi bàsic i elemental de quasi tot i no pot ser objecte d'una comercialització o privatització, encara que es diu que serà parcial, que es privatitza la gestió i no l'element aigua, és a dir, que es privatitza el camí i no el que va pel camí.

Bé, el peatge que se'ns vol fer pagar, relacionat amb l'aigua, en els nous pressuposts, és extraordinàriament greu i preocupant, és tot el contrari del que s'ha de fer en política ambiental.

-El Govern central pensa posar algun límit al creixement?

-La nova llei del sòl general fa un canvi i és que abans no es podia construir més que en aquells llocs considerats urbanitzables. En teoria la nova llei del sòl va en el sentit que es pot construir a qualsevol lloc, exceptuant el que tenguí algun tipus de protecció. Això és com una bomba atòmica. Endemés, és una absoluta porta oberta a la multiplicació del caos urbanístic i de les agressions ambientals. S'ha de tornar al criteri anterior i, fins i tot intensificar aquesta via, perquè el que només es pogués construir als llocs classificats ja tenia prou forats.

S'ha de considerar que el sòl és un patrimoni valuósíssim, i el transtorn que suposa per a tot el que és viu i per a nosaltres continuar urbanitzant, la qual cosa, per suposat, genera una riquesa a curt termini espectacular, però això no pot continuar així. Posar un límit al creixement urbanístic és una de les tasques més urgents, necessàries i precises, dins tot el que té a veure amb el medi ambient, i amb la vida en general.

-Com valora la política que ha dut a terme el Govern en qüestió de parcs nacionals?

-Aquí tenim una extraordinària ambigüitat. Per una banda s'anuncia la creació de nous parcs nacionals, s'incorporaria sierra de Gata, Grazalema, Villafacila, les Illes Cies i l'Illa d'Oms, sembla que hi haurà més parcs nacional, però això té com a contrapartida la disminució del pressupost destinat a la protecció de la naturalesa i un més que rellevant caos a l'Administració en tot allò que té a veure amb els parcs nacionals i amb les àrees protegides. Resta, d'altra banda, omplir de contingut i veritable sentit les funcions principals dels espais protegits, perquè, per exemple als Pics d'Europa, que és el parc nacional més important de l'Estat espanyol i d'Europa, ens trobam amb una gran confusió des del punt de vista administratiu, l'obertura de possibilitats de caça a uns llocs i a altres no, una total descoordinació entre els sectors que vigilen el parc, els que el gestionen des del punt de vista de l'activitat econòmica i els que tenen la tutela administrativa. A un Parc Nacional el que no es poden fer són actuacions greus per a l'entorn, com foradar-lo i posar telefèrics. Ens resta molt de camí per recórrer fins assolir la xarxa "Natura 2000", i també molt de camí fins que els nostres parcs nacionals compleixin les seves funcions i, en definitiva, per arribar a una xarxa completa d'ecosistemes conservats, a partir d'una mostra, d'uns petits botons de mostra.

"Es calcula que la temperatura mitjana del planeta, al llarg del segle que ve, pot acabar essent tres graus més alta que ara. El més greu és que ja està constatat un augment d'un grau com a mitjana en relació a fa quaranta o cinquanta anys"

-Sembla que algunes administracions autòmiques, pensen en una nova figura de protecció diferent del Parc Natural que permetrà que l'Administració pugui no exercir els drets de tempteig i retracte, què n'opina?

-Home, jo desconecia això, però té una ambigüitat, com quasi tot. A mi aquesta proposta em sembla un caramel, pot ser una espècie de reclam, però jo tenc una tendència a desconfiar de les coses que semblen molt rutilants, no sigui que ens vulguin fer passar per aquí alguna cosa. De totes maneres no em sembla bé si això suposa una menor intervenció pública.